

ЕКОЛОГОПРАВНИ АСПЕКТИ НА ОПАЗВАНЕТО НА РАБОТНАТА СРЕДА ПО ЕВРОПЕЙСКОТО ПРАВО

проф. д-р Георги Пенчев*

Общи бележки

Правните проблеми, свързани с опазването на работната среда по правото на Европейския съюз (ЕС) придобиват нарастваща актуалност. От една страна, тя се обуславя от бурното развитие на научно-техническия прогрес, а от друга страна, от опасностите и рисковете за живота и здравето на работещите, особено когато в работната среда се намират източници на повишена опасност (напр. ядрени реактори, високоволтови електропроводи, опасни химични вещества и др.). Традиционно тези обществени отношения се регулират от нормите на трудовото право както на национално, така и на европейско равнище¹. Трябва да се отбележи обаче обстоятелството, че опазването на работната среда има и своите екологоправни аспекти, обусловени от необходимостта от използване на природни ресурси в трудовия процес и от защита на здравето на работещите от вредното въздействие на определени видове дейности, като образуването и складирането на отпадъци, шумови и електромагнитни емисии, йонизиращи лъчения и др. Не трябва да се забравя и фактът, че съществува неразривна връзка между компонентите на околната среда, вкл. екосистемите, която трябва да се отчита при вземането на управленски реше-

* Проф. д-р Георги Пенчев е преподавател по екологично право в Юридическия факултет на Пловдивския университет “Паисий Хилендарски”, където води лекционните курсове по учебните дисциплини “екологично право” и “администрация на околната среда”. Преподава учебни дисциплини, свързани с екологичното законодателство в Биологическия факултет на Софийския университет “Св. Климент Охридски”. За периода 1992 - 2009 г. е водил лекционни курсове по екологично право в Бургаския свободен университет, Варненския технически университет, Русенския университет “Ангел Кънчев” и Академията на МВР. Автор е на 6 книги и около 170 статии предимно в областта на екологичното право.

¹ Немският учен юрист-еколог Л. Кремер изтъква, че работната среда обхваща “условията на работното място”, като в началото на 70-те години на миналия век политиката на (тогава Европейската икономическа общност – ЕИО) не прави разлика между околна среда и работна среда. – вж. **Кремер, Л.** Европейско право по околната среда. С., 2008, с. 61.

ния на най-различно равнище в разглежданата област². Така например нормите на екологичното право като комплексен правен отрасъл³ определят пределно допустимите равнища на концентрации и емисии на вредни вещества, енергии и лъчения в околната, и в частност, работната среда. Във връзка с това предмет на настоящото научно изследване са само тези правни актове на ЕС и съответстващото им българско законодателство, които имат, според автора, по-голямо екологично значение, а разглеждането им е съобразено с изискванията за обемни ограничения.

Правните проблеми, свързани с опазването на работната среда са били обект на изследване в редица публикации на наши автори в контекста на осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд⁴. Липсват засега обаче, по-детайлни правни изследвания на тази проблематика в контекста на сближаването на българското с европейското право. Ето защо, с това научно изследване се цели главно откриването на научна дискусия в разглежданата област.

Българското трудово законодателство съдържа надеждни гаранции за осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд. Приети са редица нормативни актове в тази област на законово и подзаконово равнище. От една страна, правото на здравословни и безопасни условия на труд е посочено като едно от основните права на гражданите в чл. 48, ал. 5 от Конституцията на Република България (ДВ, бр. 56 от 1991 г., изм. и доп.). От друга страна, необходимо е да се изтъкнат Кодексът на труда (КТ - ДВ, бр. 26 и 27 от 1986 г., изм. и доп.), в който е обособена глава 13 “Безопасни и здравословни условия на труда” (чл. 275 – 290) и Законът за здравословни и безопасни условия на

² Американският учен-еколог Бари Комонър свежда екологичните закономерности в 4 направления: а) всичко е свързано със всичко; б) всяко нещо трябва да се постави на някакво място; в) природата “знае” повече; г) нищо не е дадено даром. – вж. **Комонер, Б.** Замыкающийся круг: природа: человек. Ленинград, 1974, с. 32. В контекста на това становище определено може да се направи изводът, че работната среда фактически е част, важен компонент на околната среда в широкия смисъл на думата и същевременно комплексен обект на правна защита, поради което нейното опазване не се извършва само чрез трудовоправните норми, но то е свързано и с нормите на други отрасли на правото сред които е екологичното.

³ Становището за комплексния характер на екологичното право като правен отрасъл се споделя и от други наши и чуждестранни автори. – вж. напр. **Наумова, С.** Екологично право: правни проблеми на опазване на околната среда. С., 2004, с. 22; **Бринчук, М.** Екологическое право. Москва, 2009, с. 47.

⁴ Вж. напр. **Мръчков, В., К. Средкова, А. Василев.** Коментар на Кодекса на труда (10 прераб. и доп. изд.). С., 2009, с. 804 – 835 и цитираната там литература, където разглежданата проблематика е изследвана от К. Средкова; **Мръчков, В.** Трудово право (6 прераб. и доп. изд.). С., 2008, с. 195 – 239 и цитираната там литература; **Средкова, К.** Трудово право на Република България: лекции: Безопасни и здравословни условия на труда. 84 с. и цитираната там литература; **Основи на правото.** Част 2, С., 1995, с. 65, където И. Шотлеков изтъква, че определянето на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 275 от Кодекса на труда от 1986 г.) е част от законоустановеното съдържание на трудовия договор, и др.

труд (ЗЗБУТ - ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм. и доп.)⁵. Подзаконовите нормативни актове по тяхното прилагане ще бъдат посочвани доколкото са свързани с предмета и целите на настоящото научно изследване.

В правната ни литература К. Средкова отбелязва, че съдържанието на понятието “безопасни и здравословни условия на труд” включва материални условия (сгради, машини, съоръжения и др.), които предотвратяват и отстраняват вредното въздействие на работната среда при полагането на труда⁶. Освен това тя изтъква, че условията на труд са “безопасни”, когато при трудовия процес се опазва физическото и психическото цяло на човешкия организъм от външно неблагоприятно въздействие, а тези условия са “здравословни”, когато позволяват нормалното функциониране на човешкия организъм според естествените му биологични потребности⁷. Струва ми се, че безопасността на условията на труда се изразява в опазването на физическото цяло на човешкия организъм (напр. защита от рискове за нанасянето на телесни повреди⁸, както и за човешкия живот), докато психичното му състояние се отнася по-скоро до “здравословните” условия на труд, към които разбира се, спадат и нормалното физическо, нервно, умствено и физиологично състояние на работещия.

Настоящото научно изследване е съобразено със законодателството и правните актове на ЕС, които са в сила към 17.03.2011 г.

I. Екологоправна защита на работната среда по първичното право на ЕС

Известно е, че основният компонент на т. нар. “първично право” на ЕС са учредителните договори, свързани със създаването му, които претърпяха редица изменения и допълнения. Понастоящем те са: а) Договор за създаване на Европейска общност за атомна енергия (ЕОАЕ) (ДЕОАЕ - Рим, 25.03.1957 г. –

⁵ К. Средкова с основание отбелязва, че мястото на този закон в правната ни система е спорно поради наличието на разпоредби в тази област в КТ, като по този начин е налице дублиране на правната уредба и размиване на задълженията в тази област. – вж. **Мръчков, В., К. Средкова, А. Василев**. Цит. съч., с. 805 – 806. Смятам, че нейната критика трябва да бъде споделена, защото с приемането на ЗЗБУТ, както и впоследствие на Закона за инспектиране на труда (ДВ, бр. 102 от 2008 г.), а и на някои други закони, регулиращи трудовите отношения се наблюдава отрицателна тенденция към декодификация на правната им уредба. – вж. в тази насока **Средкова, К.** Качествено ли се подготвят българските закони? – Общество и право. С., 2008, № 5, с. 14.

⁶ Вж. напр. **Мръчков, В., К. Средкова, А. Василев**. Цит. съч., с. 807; **Средкова, К.** Трудово право на Република България: лекции: Безопасни и здравословни условия на труда, с. 6; **Мръчков, В., К. Средкова, А. Василев**. Коментар на Кодекса на труда. Т. 3. С., 1993 г., с. 341.

⁷ Пак там.

⁸ Като ориентир по отношение на тежката и средната телесна повреда могат да послужат дефинициите на тези понятия съответно в чл. 128, ал. 2 и чл. 129, ал. 2 от Наказателния кодекс (ДВ, бр. 26 от 1968 г., изм. и доп.).

в сила от 1.01.1958 г.)⁹; б) Договор за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), като първоначалното му наименование беше “Договор за създаване на Европейска икономическа общност” (Рим, 25.03.1957 г. – в сила от 1.01.1958 г. – ОВ С 325, 24.12.2002 г., където е обнародван в редакцията му към 2002 г.) и се запази до до 1.11.1993 г., след което беше преименуван на “Договор за създаване на Европейската общност (ДЕО), като създадената с него Европейска общност (ЕО) функционираше до 1.12.2009 г., след което прекрати съществуването си във връзка с влизането в сила на Договора от Лисабон за изменение на Договора за Европейски съюз и на Договора за създаване на Европейска общност (ОВ С 306, 17.12.2007 г.), в резултат на което наименованието на този договор отново беше променено и придоби настоящата си редакция – ДФЕС, а ЕС стана право-приемник на ЕО¹⁰; и в) Договор за създаване на Европейския съюз (Маастрихт, 7.02.1992 г. – в сила от 1.11.1993 г. – ОВ С 191, 29.07.1992 г.).

В нашата правна литература има различни становища относно компонентите на първичното право на ЕС в контекста на източниците на правната му система. Така например според Ж. Попова, към първичното право на ЕС освен учредителните договори могат да бъдат причислени общите принципи на правото и международните споразумения, по които е страна ЕС¹¹. О. Борисов причислява към първичното право само учредителните договори на ЕС, а международните договори, в които той участва, общите принципи на правото и съдебната практика според него са самостоятелни източници на правната система на ЕС, подразделени съответно на писани и неписани¹². Някои наши и чуждестранни автори смятат, че международните договори, към които се е присъединил ЕС стоят на междинно място – под първичното, но над вторичното право, което от своя страна, както е известно, включва актовете на институциите на ЕС (регламенти, директиви, решения и др.)¹³. Смятам, че това становище би могло да се възприеме с уговорката, че не всички международни договори, в които участва ЕС имат т. нар. “директен ефект”, тъй като редица от тях се въвеждат в европейското право с отделни актове на вторичното право¹⁴. По – долу вниманието ще бъде насочено само върху разпоредбите по опазване на работната среда, залегнали в ДФЕС и ДЕОАЕ.

⁹ До 23.07.2002 г. функционираше и Европейска общност за въглища и стомана (ЕОВС), възникнала с Договора за създаване на ЕОВС (Париж, 18.04.1951 г. – в сила от 25.07.1952 г.), която понастоящем не съществува поради изтичане на срока на действие на този договор през 2002 г. (чл. 97).

¹⁰ Вж. напр. **Боркардт, К.-Д.** АБВ на правото на Общността. [София], [Б.г.], с. 18. “Първичното право” на ЕС обаче включва и договорите за присъединяване на отделни държави към него – вж. **Попова, Ж.** Право на Европейския съюз. С., 2005, с. 100.

¹¹ Вж. **Попова, Ж.** Право на Европейския съюз. С., 2009, с. 313 – 341.

¹² Вж. **Борисов, О.** Право на Европейския съюз (8 прераб. и доп. изд.). С., 2010, с. 51- 53.

¹³ Вж. напр.: **Попова, Ж.** Право на Европейския съюз. С., 2005, с. 114 – 115; **Семов, А.** Източници на правото на ЕО и ЕС и принципи на прилагането му. С., 2005, с. 27; **Кремер, Л.** Цит. съч., с. 66.

¹⁴ Вж. **Пенчев, Г.** Сближаване на българското с европейското право по опазване на околната среда в нейната цялост. С., 2006, с. 134 – 141.

1.1. Правни мерки за опазване на работната среда по ДФЕС

Те са уредени предимно в дял X на ДФЕС, озаглавен “Социална политика” (чл. 151 – 161)¹⁵, но разпоредби с косвено значение в разглежданата област фигурират и в други дялове на ДФЕС. Договорът от Лисабон, посочен по-горе, не внесе съществени изменения в правната уредба на опазването на работната среда като елемент на “социалната политика” на ЕС в сравнение с предходната правна уредба, която беше в сила до приемането му в редакцията на чл. 136 – 145 от ДЕО.

Разпоредбите на ДФЕС в разглежданата област условно могат да бъдат подразделени на две основни групи. Първата от тях се отнася пряко до опазването на работната среда, а втората от тях има косвено значение в разглежданата област, тъй като се отнася до защитата на човешкото здраве в по-общ аспект, а относимостта ѝ към разглежданата проблематика се обуславя чрез разширително и логическо тълкуване.

Сред кръга на разпоредбите на ДФЕС, които имат пряко значение за опазването на работната среда могат да бъдат изтъкнати:

1) изчерпателно изброяване на областите, в които ЕС притежава “споделена с държавите-членки компетентност” (чл. 4, ал. 2).

Сред тях, от значение в разглежданата насока са “социалната политика” в аспектите ѝ, определени в този договор (б. “б”). Един от тези “аспекти” е опазването на работната среда с цел защита на здравето и безопасността на работещите¹⁶;

2) посочване на подобряването на условията на труд като една от целите на социалната политика на ЕС и страните-членки (чл. 151).

Логическото тълкуване на тази разпоредба също може да ни доведе до извода, че тя се отнася и до опазването на работната среда;

3) установяване на задължение за институциите на ЕС да подкрепят и допълват дейностите на държавите-членки в областта на “подобряване на работната среда с цел закрила на здравето и безопасността на работещите (чл. 153, ал. 1, б. “а”);

4) установяване на правна възможност за Европейския парламент и за Съвета на ЕС (наричан по-долу за краткост “Съветът”) да приемат в областта на опазване на работната среда, чрез директиви, “минимални изисквания”, които трябва да бъдат приложени постепенно, като се имат предвид условията и техническите правила във всяка страна-членка (чл. 153, ал. 2, б. “б”, предложение първо);

5) установяване на правна възможност за държавите-членки да запазят или въведат “по-строги мерки” в областта на опазване на работната среда (по арг. от чл. 153, ал. 4, предложение второ).

¹⁵ Вж. напр. за повече подробности относно правната уредба на социалната политика по ДФЕС: **Борисов, О.** Цит. съч., с. 262 – 265; **Христов, Х.** Договорът от Лисабон – основни промени в първичното право – В: Договорът от Лисабон: консолидирани текстове и коментари. С., [Б.г.], с. 257 – 259.

¹⁶ Вж. напр. чл. 153, ал. 1, б. “а”.

Този извод се налага от логическото и систематичното тълкуване на тази разпоредба;

б) установяване на задължение за Комисията на ЕС (наричана по-долу за краткост “Комисията”) да поощрява сътрудничеството между страните-членки и улеснява координацията на техните действия във всички области на социалната политика, вкл. в областта на “хигиената на труда” (чл. 156, предложение първо).

По мое мнение понятието “хигиена на труда”, употребено в тази разпоредба, трябва да се тълкува като безопасни и здравословни условия на труд и следователно се отнася пряко до опазването на работната среда.

Сред кръга на разпоредбите на този договор, които имат косвено значение за разглежданата проблематика, могат да бъдат посочени:

1) изчерпателно изброяване на областите, в които ЕС е оправомощен да предприема действия за подкрепа, координиране или допълване на действията на държавите-членки (чл. 6).

Сред тях, от значение в разглежданата насока е опазване и подобряване на човешкото здраве (б. “а”), а логическото тълкуване на тази разпоредба може да ни доведе до извода, че тя се отнася и до работната среда като място за предприемането на такива мерки;

2) установяване на задължение за институциите на ЕС при определянето и реализацията на своите политики и дейности да вземат предвид изискванията, свързани с постигане на високо равнище на опазване на човешкото здраве (чл. 9).

Логическото тълкуване и на тази разпоредба може да ни доведе до извода, че тя се отнася и до работната среда като място за предприемането на такива мерки.

I.2. Правни мерки за опазване на работната среда по ДЕОАЕ

Те са уредени в глава 3, озаглавена “Здравеопазване и безопасност” на дял II, озаглавен “Разпоредби относно поощряване на напредъка в областта на ядрената енергетика” от ДЕОАЕ (чл. 30 – 39). Сред тях в разглежданата област могат да бъдат отбелязани:

1) посочване на създаването на “единни стандарти за безопасност” спрямо защитата на здравето на работещите (и на населението – бел. авт.) като една от основните задачи на ЕОАЕ (чл. 2, буква “б”);

2) установяване на задължение за ЕОАЕ да приема “основни стандарти” за закрила на здравето на работещите (и населението – бел. авт.) срещу опасностите, произтичащи от йонизиращите лъчения, като правното понятие “основни стандарти” обхваща и “максимално допустимите дози на облъчване и замърсяване” (чл. 30);

3) установяване на задължение за Комисията да разработва, а за Съвета – да приема по нейно предложение тези “основни стандарти” (чл. 31);

4) установяване на правна възможност за изменение и допълнение на “основните стандарти” по предложение на Комисията или на държава-членка (чл. 32);

5) установяване на задължения за страните-членки: а) да приемат национални нормативни актове, съобразени с “основните стандарти”; б) да предприемат мерки относно обучението, образованието и професионалната квалификация в тази област и да ги съобщават на Комисията, съчетани с нейното правомощие да отправя препоръки за сближаване на законодателствата на тези държави (чл. 33);

8) установяване на задължение за тези държави, на чиято територия се извършват “особено опасни експерименти” да предприемат “допълнителни мерки” за опазване на здравето и безопасността на работещите (и населението – бел. авт.), след предварително получаване на мнението на Комисията, а при вероятност от трансгранично въздействие върху (околната среда на – бел. авт.) територията на други държави-членки – след одобрение на тази Комисия (чл. 34).

II. Екологоправна защита на работната среда по вторичното право на ЕС

По-долу вниманието ще бъде насочено главно върху тези правни актове на ЕС по опазване на работната среда, които имат задължителен характер за страните-членки и имат по-непосредствено екологично значение с оглед на защитата ѝ от вредното въздействие на определени фактори. Условно те могат да бъдат подразделени на две основни групи: а) свързани с управлението на дейности по опазване на работната среда, и б) свързани с опазването на работната среда от вредното въздействие на определени фактори.

II.1. Правни актове на ЕС, свързани с управлението на дейности по опазване на работната среда

В тази насока са приети една директива, която има “рамков” характер, и един регламент, а именно Директива 89/391/ЕИО на Съвета от 12.06.1989 г. за въвеждане на мерки за насърчаване на подобряването на безопасността и здравето на работниците при работа (ОВ L 183, 29.06.1989 г., изм. и доп.) и Регламент (ЕО) № 2062/94 на Съвета от 18.07.1994 г. относно учредяване на Европейска агенция за безопасност и здраве при работа (ОВ L 216, 20.08.1994 г., изм. и доп.).

Основната цел на Директива 89/391/ЕИО е да насърчи подобряването на безопасните и здравословни условия на труд на работещите (чл. 1, ал. 1). От приложното ѝ поле са изключени органите на националната отбрана, полицията и гражданската защита (чл. 2, ал. 2). В чл. 3 са уредени дефиниции на редица правни понятия, сред които могат да бъдат посочени: “работник” е всяко лице, наето от работодател, включително обучаващите се и чираците с изключение на домашните помощници (б. “а”); “работодател” е всяко физическо или юридическо лице, което е в трудови отношения с работник и носи отговорност за предприятието и/или ведомството (б. “б”); “представител на работниците със специфична отговорност по безопасността и здравето на работниците” е всяко лице, което е избрано, или определено в съответствие с националното законодателство и/или практика да представлява работниците при

възникване на проблеми, свързани с безопасността и опазването на здравето на работниците при работа (б. “в”). Могат да бъдат изтъкнати следните правни мерки за защита на работната среда по директивата:

1) установяване на задължение за страните – членки да уредят в законодателството си упражняването на контрол върху защитата на здравето и безопасността на работещите (чл. 4, ал. 2);

2) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работодателите (чл. 5 - 12).

Те се отнасят до: а) осигуряването на здравословни и безопасни условия на труда “във всички аспекти, свързани с работата”, с изключение на форсмажорни обстоятелства (чл. 5); б) извършването на оценка на риска за здравето и безопасността на работещите и предприемането на превантивни мерки за предотвратяването му, предоставянето на информация и провеждането на специализирано обучение на работещите, както и осигуряването на необходимата организация и средства за тези дейности (чл. 6); в) определянето на един или повече работници, които да извършват дейностите, свързани със защитата и предотвратяването на професионалните рискове в предприятието и/или ведомството (чл. 7); г) предприемането на необходимите мерки за оказване на първа помощ, борба с пожарите и евакуация на работниците при “сериозна и непосредствена опасност” за тяхното здраве и безопасност (чл. 8); д) поддържането на специфична документация, свързана със оценката на риска за безопасността и здравето при работа и трудовите злополуки и вземането на решения относно защитните мерки спрямо работещите (чл. 9); е) информирането на работещите относно рисковете за здравето и безопасността им и предприетите мерки за защита по чл. 8 (чл. 10); ж) консултациите с- и участието на работещите в разглежданата област (чл. 11); з) обучението на работещите в тази област (чл. 12);

3) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работещите (чл. 13).

Те се отнасят до: а) грижата за личната безопасност и здраве и за безопасността и здравето на другите работещи в съответствие с обучението и инструкциите на работодателя (ал. 1); б) правилното използване на производствената техника, предпазните средства, информирането на работодателя относно наличието на непосредствена опасност за тяхното здраве и безопасност и забелязани дефекти в системите за защита и сътрудничеството с работодателите и лицата със специални функции в разглежданата област (ал. 2);

4) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си наблюдение върху здравето на работещите в зависимост от рисковете за здравето и безопасността при работа (чл. 14);

5) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си определяне на т. нар. “рискови групи” работещи в зависимост от опасността за тяхното здраве (чл. 15);

6) установяване на правомощие за Съвета, по предложение на Комисията да приема специални директиви в областите, изброени в приложението към директивата по отношение на защитата на здравето и безопасността на работещите (чл. 16);

7) учредяване на комитет с консултативни функции спрямо Комисията, който да я подпомага в изпълнението на нейните задължения по директивата (чл. 17);

8) установяване на задължение за държавите-членки да информират Комисията относно текстовете на разпоредбите от националното законодателство, които са приети или са в процес на приемане в областта, уредена с тази директива (чл. 18, ал. 2);

9) установяване на задължение за тези държави на всеки пет години да предоставят на Комисията доклад относно прилагането на разглежданата директива (чл. 18, ал. 3);

10) установяване на задължение за Комисията, на базата на получените национални доклади по чл. 18, ал. 2 да изготвя и предоставя “периодично” на Европейския парламент, Съвета и Икономическия и социален комитет (практически обобщен – бел. авт.) доклад относно прилагането на директивата (чл. 18, ал. 4).

Към разглежданата директива фигурира едно приложение, озаглавено “Списък на областите по член 16, параграф 1”, в което са изброени следните области: работни места, работно оборудване, лично защитно оборудване, работа с оборудване с видеодисплей, обработка на тежки товари, която създава риск от гръбначни увреждания, временни или подвижни работни площадки, рибарство и селско стопанство.

Сред кръга на българските нормативни актове, въвеждащи в по-голяма или по-малка степен изискванията на Директива 89/391/ЕИО трябва да бъдат споменати: КТ¹⁷, ЗЗБУТ, Наредба № 7 от 23.09.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 88 от 1999 г. – в сила от 9.01.2000 г., изм. и доп.), Законът за инспектиране на труда (ДВ, бр. 102 от 2008 г. – в сила от 1.01.2009 г., изм.) и Устройственият правилник на Изпълнителна агенция “Главна инспекция по труда”, приет с ПМС № 83 от 2008 г. (ДВ, бр. 44 от 22.04.2008 г., изм.).

С чл. 1 от Регламент (ЕО) № 2062/94 е учредена Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (наричана по-долу за краткост “Агенцията”). Основната ѝ цел е да предоставя на институциите на ЕС и на държавите-членки “полезна техническа, научна и икономическа информация за безопасните и здравословни условия на труд (чл. 2). В чл. 3 са изброени изчерпателно основните ѝ задачи, които условно могат да бъдат очертани в две групи: а) събиране и анализ на информацията в разглежданата област, и б) насърчаване на сътрудничеството между страните-членки в обмена на такава информация. Могат да бъдат отбелязани следните правни мерки за опазване на работната среда по регламента:

1) установяване на задължение за Агенцията да изгради и поддържа информационна мрежа относно безопасните и здравословни условия на труд в ЕС (чл. 4);

¹⁷ Вж. чл. 275 – 287.

2) установяване на правна възможност за Агенцията да сключва договори с институциите на ЕС и компетентните органи на държавите-членки с цел ефективното функциониране на информационната мрежа по чл. 4 (чл. 5);

3) установяване на специални правила относно достъпа до документите на Агенцията (чл. 6).

В тази насока е налице препращане към Регламент (ЕО) № 1049/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 30.05.2001 г. относно обществения достъп до документите на Европейския парламент, Съвета и Комисията (ОВ L 145, 31.05.2001 г.);

4) установяване на специални правила, свързани с правосубектността на Агенцията (чл. 7);

5) установяване на специални правила относно органите на управление на Агенцията (чл. 7а – 11).

Те се отнасят до: а) изчерпателното им изброяване, включващо Управителен съвет, Бюро и Директор (чл. 7а); б) състава, мандата, членството и начина на вземане на решенията на Управителния съвет (чл. 8); в) правната възможност за Управителния съвет да кани наблюдатели на своите заседания от държави-нечленки на ЕС и от международни организации (чл. 9); г) годишната работна програма и годишния доклад на Управителния съвет (чл. 10); и д) правомощията на директора на Агенцията (чл. 11);

б) установяване на специални правила, свързани с бюджета и финансирането на дейностите на Агенцията (чл. 12 – 15).

Те се отнасят до: а) устройството на бюджета (чл. 12); б) съставянето и приемането на бюджета (чл. 13); в) разходването на средствата от бюджета (чл. 14); и г) финансирането на дейностите на Агенцията (чл. 15);

7) установяване на специални правила относно професионалната тайна (чл. 16);

8) установяване на специални правила, свързани с “езиковия режим” в дейността на Агенцията (чл. 17);

9) установяване на специални правила относно преводаческите услуги (чл. 18);

10) установяване на специални правила, свързани с привилегиите и имунитетите на Агенцията (чл. 19);

11) установяване на специални правила относно персонала на Агенцията (чл. 20);

12) установяване на специални правила, свързани с отговорността на Агенцията, и в частност договорната (чл. 21);

13) установяване на специални правила относно контрола върху законосъобразността на актовете на Агенцията (чл. 22);

14) установяване на правна възможност за Съвета да “преразглежда” този регламент с оглед на евентуални негови изменения и допълнения в зависимост от практиката по прилагането му (чл. 23).

В разглежданата насока само ще бъдат маркирани, но няма да бъдат разгледани поради незадължителният им характер 2 правни акта на ЕС, а именно: Резолюция на Съвета от 21.12.1987 г. относно безопасността, хигиената и здра-

вето при работа (ОВ С 28, 3.02.1988 г.) и Резолюция на Съвета от 27.03.1995 г. относно въвеждане и прилагане на социалното законодателство на Общността (ОВ С 168, 4.07.1995 г.).

II.2. Опазване на работната среда от вредното въздействие на определени фактори

Директивите, които ще бъдат разгледани накратко по-долу в тази област имат характера на “дъщерни” директиви спрямо анализираната по-горе “рамкова” Директива 89/391/ЕИО. Условно те могат да бъдат обособени в 4 основни групи, а именно: а) опазване на работната среда от вредното въздействие на някои физични фактори: шум, вибрации и електромагнитни полета; б) опазване на работната среда от вредното въздействие на химичните вещества (агенти); в) опазване на работната среда от вредното въздействие на биологичните агенти; и г) опазване на работната среда от вредното въздействие на йонизиращата радиация.

II.2.1. Опазване на работната среда от вредното въздействие на някои физични фактори: шум, вибрации и електромагнитни полета

В тази насока могат да бъдат изтъкнати 3 директиви, а именно: Директива 2002/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25.06.2002 г. относно минималните изисквания за здраве и безопасност по отношение на експозицията на работещите на рискове, възникващи от физични агенти (вибрации) (Шестнадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 177, 6.07.2002 г.), Директива 2003/10/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6.02.2003 г. относно минимални изисквания за здраве и безопасност по отношение на експозицията на работещите на рискове, възникващи от физични агенти (шум) (Седемнадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 42, 15.02.2003 г.) и Директива 2004/40/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29.04.2004 г. относно минималните изисквания за здраве и безопасност по отношение на експозицията на работещите на рискове, възникващи от физични агенти (електромагнитни полета) (Осемнадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 159, 30.04.2004 г.).

Основната цел на Директива 2002/44/ЕО е определянето на минималните изисквания за защита на работниците срещу рисковете за тяхното здраве и безопасност, които са резултат или могат да бъдат резултат от експозицията им на механични вибрации по време на работа (по арг. от чл. 1, ал. 1 и 2). В чл. 2 са регламентирани следните две дефиниции на прави понятия: “вибрация ръка-рамо” е механична вибрация, която при предаване върху системата ръка-рамо води до рискове за здравето и безопасността на работещите, по-специално до съдови, костни, ставни, нервни или мускулни нарушения” (б. “а”); “вибрация по цялото тяло” е механична вибрация, която при предаване по цялото тяло води до рискове за здравето и безопасността на работещите, по-специално до болки в кръста и травми на гръбначния стълб” (б. “б”). Могат да

бъдат отбелязани следните правни мерки за защита на работната среда от вредното въздействие на вибрациите по директивата:

1) установяване на пределно допустими норми (“гранични стойности”) на дневна експозиция, както и на “стойности за предприемане на действие” при такава експозиция на работещите на ръчно-раменна вибрация, които да се измерват и оценяват съгласно т. 1 на Част А от приложението към директивата (чл. 3, ал. 1);

2) установяване на гранични стойности на дневна експозиция, както и на стойности за предприемане на действие при такава експозиция на работещите на вибрация по цялото тяло, които да се измерват и оценяват съгласно т. 1 на Част Б от приложението към тази директива (чл. 3, ал. 2);

3) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работодателите (чл. 4 - 7).

Те се отнасят до: а) извършването на оценка на риска, и когато е необходимо, организирането на измерване на равнищата на експозиция на работещите на механична вибрация съгласно приложението към директивата (чл. 4); б) предприемането на мерки за премахване или свеждане до минимум на рисковете, които произтичат от експозицията на работещите на вибрации, сред които разработването и прилагането на “програма с технически и/или организационни мерки” при превишаване на граничните стойности (чл. 5); в) информирането и обучението на работещите в тази област (чл. 6); г) консултациите с- и участието на работещите (чл. 7);

4) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си наблюдение върху здравето на работещите, свързано с въздействието на вибрациите, включващо медицински прегледи и поддържането на здравни досиета (чл. 8);

5) установяване на правна възможност за тези държави да уредят в законодателството си продължаване на използването на работните съоръжения, непозволяващи спазването на граничните стойности по директивата, които са пуснати в действие преди 6.07.2007 г., в рамките на максимален преходен 5-годишен период, считано от 6.07.2005 г., като в областта на селското и горското стопанство този преходен период може да бъде удължен с още 4 години (чл. 9);

6) установяване на правна възможност за тези държави да уредят в законодателството си изключения от изискванията по чл. 5 спрямо морския и въздушния транспорт, уведомявайки за това Комисията на всеки 4 години (чл. 10);

7) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да изменят и допълват приложението към разглежданата директива в зависимост от развитието на техническия прогрес (чл. 11);

8) установяване на правна възможност за Комисията да се подпомага в дейността си по прилагане на разглежданата директива от комитета по чл. 17 от Директива 89/391/ЕИО с консултативни функции спрямо нея (чл. 12);

9) установяване на задължение за държавите-членки да представят на Комисията на всеки 5 години доклад за прилагането на тази директива, както и задължение за Комисията също на всеки 5 години, въз основа на националните

доклади, да извърши обобщена оценка на прилагането ѝ, като информира за това Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Консултативния комитет относно безопасността и опазването на здравето на работното място (чл. 13);

10) установяване на задължение за страните-членки да информират Комисията относно текста на разпоредбите от националното им законодателство, с които се въвежда директивата (чл. 14, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурира едно ненаименовано приложение в две части, озаглавени както следва: Част А. Вибрация ръка-рамо; Част Б. Вибрация по цялото тяло.

Българското законодателство, въвеждащо Директива 2002/44/ЕО е съсредоточено в Наредба № 3 от 5.05.2005 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите от рискове, свързани с експозиция на вибрации, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 40 от 2005 г. – в сила от 6.07.2005 г.).

С чл. 15 от Директива 2003/10/ЕО е отменена, считано от 15.02.2006 г., първоначално приетата в тази насока Директива 86/188/ЕИО на Съвета от 12.05.1986 г. относно защитата на работниците от рисковете, свързани с експозицията им на шум при работа (ОВ L 137, 1986 г., изм. и доп.). Основната ѝ цел е определянето на минимални изисквания за защита на работещите от рискове за тяхното здраве, по-специално за слуха, и безопасността им, които произтичат или могат да произтичат от експозицията им на шум на работното място (по арг. от чл. 1, ал. 1). Могат да бъдат изтъкнати следните правни мерки за опазване на работната среда от вредното въздействие на шума като физичен фактор (“агент”) по директивата:

1) установяване на задължителни за страните-членки пределно допустими норми (“гранични стойности”) на експозиция на работещите на шум при работа и гранични стойности на такава експозиция, изискващи предприемането на определени действия (чл. 3).

Тези норми биват два вида: а) дневно равнище на експозиция на шум, и б) седмично равнище на експозиция на шум;

2) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работодателите по защита на работещите от вредното въздействие на шума при работа (чл. 4 – 9).

Те се отнасят до: а) определянето и оценката на риска за здравето и безопасността на работещите от вредното въздействие на шума (чл. 4); б) избягването или намаляването на този риск чрез разработване на специфична “програма от технически и/или организационни мерки” (чл. 5); в) даването на лични предпазни средства за защита от шум на работещите (чл. 6); г) предприемането на мерки за ограничаване на експозицията на работещите на наднормен шум при работа (чл. 7); д) информирането и обучението на работещите (чл. 8); и е) консултирането със и участието на работещите относно предприеманите мерки по защита на тяхното здраве и безопасност в разглежданата област, като в тази насока е налице препращане към Директива 89/391/ЕИО (чл. 9);

3) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си наблюдение върху здравословното състояние на работещите (чл. 10).

То се отнася до поддържането на “здравно досие” на всеки работещ в такава специфична работна среда и провеждането на медицински прегледи;

4) установяване на правна възможност за тези държави да регламентират в законодателството си изключение от изискванията на чл. 6 и 7 от разглежданата директива, когато употребата на лични предпазни средства може да доведе до по-голям риск за здравето и безопасността на работещите, отколкото използването им (чл. 11);

5) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да изменят и допълват тази директива в зависимост от развитието на техническия прогрес (чл. 12);

6) установяване на правна възможност за Комисията да се подпомага в дейността си по прилагане на директивата от комитета по чл. 17 от Директива 89/391/ЕИО с консултативни функции спрямо нея (чл. 13);

7) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си разработването на т. нар. “Кодекс за добро поведение”, предвиждащ практически насоки за подпомагане на работниците и работодателите от музикалните и развлекателните отрасли с оглед на спазване на изискванията на директивата (чл. 14);

8) установяване на задължение за тези държави да представят на Комисията на всеки 5 години доклад за прилагането на тази директива (чл. 16);

9) установяване на задължение за страните-членки да информират Комисията относно текста на разпоредбите от националното им законодателство, с които се въвежда директивата (чл. 17, ал. 2).

Българско законодателство, въвеждащо Директива 2003/10/ЕО е съсредоточено в Наредба № 6 от 15.08.2005 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на шум, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 70 от 2005 г. – в сила от 15.02.2006 г.).

Основната цел на Директива 2004/40/ЕО е определянето на минималните изисквания за защита на работниците срещу рисковете за тяхното здраве и безопасност, които са резултат или могат да бъдат резултат от експозицията им на електромагнитни полета (от 0 Hz до 300 GHz) по време на работа (по арг. от чл. 1, ал. 1). Тези рискове са свързани по-специално с краткосрочно увреждане на човешкото тяло, причинено от протичането на индукционен ток и от поглъщането на енергия, както и от контактното протичане на електрически ток (ал. 2 на чл. 1). Тя не се прилага спрямо дългосрочните последици за човешкото здраве, причинени от въздействието по ал. 2 (чл. 1, ал. 3), както и по отношение на рисковете, произтичащи от контакта с проводници под напрежение (ал. 4 на чл. 1). В чл. 2 са уредени следните дефиниции на правни понятия: “електромагнитни полета” са статични магнитни полета и електрически, магнитни и електромагнитни полета, вариращи във времето с честоти до 300 GHz” (б. “а”); “гранични стойности на експозиция” са границите на експозиция на електро-

магнитните полета, които се основават пряко на доказаните последици за здравето и на биологичните съображения. Спазването на тези граници ще гарантира, че работниците, експонирани на електромагнитни полета, са защитени от каквито и да е известни вредни последици за здравето (б. “б”); “стойности за предприемане на действие” са величината на пряко измеримите параметри, посочени като интензитет на електрическото поле (E), интензитет на магнитното поле (H), магнитна индукция (B) и плътност на мощността (S), при достигането на които трябва да се вземат една или повече от мерките, предвидени в настоящата директива. Спазването на тези стойности ще гарантира спазването на съответните гранични стойности на експозиция” (б. “в”). Могат да бъдат отбелязани следните правни мерки за защита на работната среда от вредното въздействие на електромагнитните полета по директивата:

1) установяване на пределно допустими норми (“гранични стойности”) на експозиция на работещите на електромагнитни полета, съгласно таблица 1 на приложението към директивата (чл. 3, ал. 1);

2) установяване на “стойности за предприемане на действие”, съгласно таблица 2 на приложението към тази директива (чл. 3, ал. 2);

3) установяване на правна възможност за страните-членки по отношение на оценката, измерването и/или изчисляването на експозицията на работниците на електромагнитни полета да използват други научнообосновани стандарти или препоръки, докато хармонизираните европейски норми, установени от Европейския комитет за електротехническа стандартизация (CENELEC), обхващат всички оценки, измервания и изчисления (чл. 3, ал. 3).

4) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работодателите (чл. 4 - 7).

Те се отнасят до: а) определянето на експозицията и оценката на риска за здравето и безопасността на работещите в разглежданата област (чл. 4); б) предприемането на мерки за премахване или свеждане до минимум на рисковете, които произтичат от експозицията на работещите на електромагнитни полета, сред които разработването и прилагането на “план за действие” при превишаване на граничните стойности (чл. 5); в) информирането и обучението на работещите в тази област (чл. 6); г) консултациите с- и участието на работещите (чл. 7);

5) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си наблюдение върху здравето на работещите, свързано с въздействието на електромагнитните полета, включващо медицински прегледи и поддържането на здравни досиета (чл. 8);

6) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си санкции за нарушаване на транспониращите директивата нормативни актове, които да бъдат ефективни, съразмерни и възпиращи (чл. 9);

7) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да изменят и допълват тази директива в зависимост от развитието на научно-техническия прогрес (чл. 10);

8) установяване на правна възможност за Комисията да се подпомага в дейността си по прилагане на разглежданата директива от комитета по чл. 17 от Директива 89/391/ЕИО с консултативни функции спрямо нея (чл. 11);

9) установяване на задължение за държавите-членки да представят на Комисията на всеки 5 години доклад за прилагането на тази директива, както и задължение за Комисията също на всеки 5 години да информира Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Консултативния комитет относно безопасността и опазването на здравето на работното място, съдържанието на тези доклади, нейната оценка на развитието в тази област, както и за всяка инициатива, по-специално по отношение на експозицията на статични електромагнитни полета, която би могла да бъде оправдана в светлината на новите научни познания (чл. 12);

10) установяване на задължение за страните-членки да информират Комисията относно текста на разпоредбите от националното им законодателство, с които се въвежда директивата (чл. 13, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурира едно приложение, озаглавено “Гранични стойности на експозиция и стойности за предприемане на действие по отношение на електромагнитните полета”.

Понастоящем сред кръга на българските нормативни актове, свързани с предмета на Директива 2004/40/ЕО, които обаче, не я въвеждат трябва да се посочи Наредба № 9 от 1991 г. за пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно-защитни зони около излъчващи обекти, издадена от министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 35 от 1991 г. – в сила от 3.05.1991 г., попр., изм.). Наложително е приемането на нова наредба, която да въведе пълноценно изискванията на тази директива.

II.2.2. Опазване на работната среда от вредното въздействие на химичните вещества (агенти)

В тази насока могат да бъдат изтъкнати 7 директиви, 4 от които детайлизират разпоредбите на една от тях. Те са: а) Директива 98/24/ЕО на Съвета от 7.04.1998 г. относно опазване на здравето и безопасността на работещите от рискове, свързани с химичните агенти при работа (Четиринадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 131, 5.05.1998 г.); аа) Директива 83/477/ЕИО на Съвета от 19.09.1983 г. относно защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на азбест при работа (Втора индивидуална директива по чл. 8 от Директива 80/1107/ЕИО) (ОВ L 263, 24.09.1983 г., попр., изм. и доп.); бб) Директива 91/322/ЕИО на Комисията от 29.05.1991 г. относно установяване на препоръчителни гранични стойности за прилагането на Директива 80/1107/ЕИО на Съвета относно защита на работещите от рискове, свързани с експозицията им на химични, физични и биологични агенти при работа (ОВ L 177, 5.07.1991 г.); вв) Директива 2000/39/ЕО на Комисията от 8.06.2000 г. относно установяване на Първи списък на препоръчителни гранични стойности на професионална експозиция за прилагането на Директива 98/24/ЕО относно защита на здравето и безопасността на работещите от рискове, свързани с химичните агенти при работа

(ОВ L 142, 16.06.2000 г., изм. и доп.); гг) Директива 2006/15/ЕО на Комисията от 7.02.2006 г. относно установяване на Втори списък на препоръчителни гранични стойности на професионална експозиция за прилагането на Директива 98/24/ЕО на Съвета, и за изменение на Директиви 91/322/ЕИО и 2000/39/ЕО (ОВ L 38, 9.02.2006 г.); б) Директива 1999/92/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16.12.1999 г. относно минимални изисквания за подобряване на безопасността и защитата на здравето на работещите от потенциален риск от експлозивни атмосфери (Петнадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 23, 28.01.2000 г., попр.); и в) Директива 2004/37/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29.04.2004 г. относно защита на работещите от рискове, свързани с експозицията на карциногени или мутагени при работа (Шеста индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО на Съвета) (ОВ L 158, 30.04.2004 г. – в сила от 20.05.2004 г.).

С чл. 13, ал. 1 във връзка с чл. 14, ал. 1 от Директива 98/24/ЕО са отменени, считано от 5.05.2001 г., Директива 80/1107/ЕИО на Съвета от 27.11.1980 г. относно защита на работещите от рискове, свързани с експозицията им (т. е. подлагането им – бел. авт.) на химични, физични и биологични агенти на работа (ОВ L 327, 3.12.1980 г., изм. и доп.), Директива 82/605/ЕИО на Съвета от 28.07.1982 г. относно защита на работещите от рискове, свързани с експозицията им на метално олово и негови йонни съставки при работа (първа индивидуална директива по чл. 8 от Директива 80/1107/ЕИО) (ОВ L 247, 23.08.1982 г.) и Директива 88/364/ЕИО на Съвета от 9.06.1988 г. относно защита на работниците чрез забрана на някои специфични агенти и/или някои трудови дейности (четвърта индивидуална директива по чл. 8 от Директива 80/1107/ЕИО) (ОВ L 179, 9.07.1988 г.). Основната ѝ цел е определяне на минималните изисквания за защита на работниците от рискове за тяхното здраве и безопасност, които произтичат, или има вероятност да произтекат, от въздействието на химични агенти на работното място, или в резултат на всяка трудова дейност, включваща химични агенти (чл. 1, ал. 1). Правното понятие “химичен агент” е дефинирано в чл. 2, буква “а”, където е указано, че това е “всеки химичен елемент или съединение, самостоятелно или във вид на примес, така както съществува в естествено състояние или получен по изкуствен начин, използван или отделен, вкл. отделен като отпадъчен продукт, от всяка трудова дейност, независимо дали този елемент или съединение е произведен съзнателно или не, и дали е изнесен на пазара или не”. Могат да бъдат посочени следните правни мерки за опазване на работната среда от вредното въздействие на химичните агенти по директивата:

1) установяване на правна възможност за Комисията да разработва инструкторни (препоръчителни) пределно допустими норми за наличие на определени химични агенти в работната среда, както и правна възможност за институциите на ЕС да приемат задължителни такива норми на Общностно равнище (чл. 3);

2) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работодателите (чл. 4 - 8).

Те се отнасят до: а) определянето на наличието на- и оценката на риска от опасни химични агенти в работната среда (чл. 4); б) предотвратяването на риска, свързан с опасните химични агенти в работната среда във връзка с неговата оценка (чл. 5); в) специфичните мерки за защита на здравето на работещите с оглед на предотвратяването на горепосочения риск (чл. 6); г) организацията на действие при аварии, инциденти и злополуки (чл. 7); д) информацията и обучението на работниците (чл. 8);

3) установяване на специални правила относно контрола за опазване на работната среда от вредното въздействие на химичните агенти (чл. 9 – 11).

Те се отнасят до: а) забраната за производството, създаването или употребата при работа на химичните агенти и дейностите, определени в приложение III, до определената в него степен и изключенията от нея (чл. 9); б) здравното наблюдение (чл. 10); в) консултациите и участието на работниците (чл. 11);

4) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да изменят и допълват приложенията към разглежданата директива за адаптирането им към научния и техническия прогрес (чл. 12);

5) установяване на задължение за страните-членки да предоставят на Комисията текста на разпоредбите от националното си законодателство, свързани с предмета на тази директива (чл. 14, ал. 2);

6) установяване на задължение за тези държави да предоставят на Комисията, на всеки 5 години, доклад за прилагането на директивата (чл. 15).

Към разглежданата директива фигурират 3 приложения, озаглавени както следва: Приложение I. Списък на задължителни пределно допустими концентрации при експозиция в работната среда; Приложение II. Задължителни биологични норми на пределно допустими концентрации и мерки за здравно наблюдение; Приложение III. Забрани.

Българското законодателство, въвеждащо Директива 98/24/ЕО е съсредоточено в Наредба № 13 от 30.12.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 8 от 2004 г. – в сила от 31.01.2005 г., изм. и доп.).

Въпреки че Директива 83/477/ЕИО е свързана с отменената Директива 80/1107/ЕИО, тя все още е в сила на основание чл. 13, ал. 5 от Директива 98/24/ЕО. Основната ѝ цел е осигуряване на защита на здравето на работещите от експозицията им на азбест при работа (чл. 1, ал. 1). От приложното ѝ поле са изключени морския и въздушния транспорт (чл. 1, ал. 2). Правното понятие “азбест” е дефинирано в чл. 2 чрез изброяването на 6 влакнести силиката, а именно актинолит, азбест грунерит (амозит), антофилит, хризотил, крокидолит и тремолит. Могат да бъдат посочени следните правни мерки за защита на здравето на работещите по директивата:

1) установяване на специални правила, свързани с оценката на риска от експозицията на работещите на азбест при работа (чл. 3);

2) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си уведомяване на компетентния национален орган от работодателя

относно видовете и количества използван азбест, съответните дейности и процеси и произвежданите продукти (чл. 4);

3) установяване на забрана за използването на азбест чрез процес на впръскване (пулверизиране) (чл. 5);

4) установяване на задължение за държавите-членки да регламентират в законодателството си необходимите мерки за намаляване на количеството прах и азбест в работната среда (чл. 6);

5) установяване на специални правила относно мониторинга на работната среда по отношение на азбест (чл. 7);

6) определяне на пределно допустимите норми за наличие на азбест в работната среда (чл. 8);

7) установяване на задължение за Съвета да преразглежда изискванията по чл. 3 и 8 от директивата (чл. 9);

8) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си предприемане на необходимите мерки при превишаване на пределно допустимите норми по чл. 8 (чл. 10);

9) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си задължението за работодателя да предприема превантивни мерки в случай на опасност от превишаване на пределно допустимите норми по чл. 8 (чл. 11);

10) установяване на задължение за тези държави да уредят в законодателството си разработването на планове за действие, предвиждащи мерките за безопасност и здраве на работещите при работа, свързана с унищожаване или изнасяне на азбест и/или азбестосъдържащи материали от сгради, постройки, машини, съоръжения или кораби, съчетано с изброяване на минималните му реквизити (чл. 12);

11) установяване на специални правила, свързани с мерките за безопасност на работещите при дейностите по чл. 3 в светлината на експозицията им на азбест при работа (чл. 13);

12) установяване на специални правила относно уведомяването на работещите за здравните рискове от работата с азбест (чл. 14);

13) установяване на специални правила, свързани с оценката на здравето на работещите при работа с азбест (чл. 15);

14) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си създаването и поддържането от работодателя на регистър на работещите, подложени на азбест (чл. 16);

15) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си задължението за работодателя да води регистър на доказаните случаи с азбестоза и мезотелиома (чл. 17);

16) установяване на задължение за тези държави да информират Комисията относно текста на разпоредбите от националното законодателство, които приемат в областта, уредена от директивата (чл. 18, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурират 2 приложения, озаглавени както следва: Приложение I. Референтен метод по чл. 7, ал. 1 за измерване на

азбеста във въздуха на работното място; Приложение II. Практически препоръки за клиничната оценка на работниците, посочена в чл. 15, ал. 1¹⁸.

Българското законодателство, въвеждащо Директива 83/477/ЕИО е съредоточено в Наредба № 9 от 4.08.2006 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на азбест при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 71 от 2006 г. – в сила от 2.12.2006 г.).

Директива 91/322/ЕИО също е свързана с отменената Директива 80/1107/ЕИО, но все още е в сила на основание чл. 13, ал. 5 от Директива 98/24/ЕО. Могат да бъдат отбелязани следните правни мерки за защита на работната среда и човешкото здраве при работа с определени вредни вещества (замърсители) и съединения по директивата:

1) установяване на инструктивни “гранични стойности” (т. е. пределно допустими норми – бел. авт.) спрямо определени вредни вещества и съединения в работната среда, изброени в приложението към директивата (чл. 1);

2) установяване на задължение за страните-членки да информират Комисията относно приетите разпоредби от националното си законодателство, свързани с предмета на директивата (чл. 2, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурира едно приложение с наименование “Инструктивни гранични стойности при професионална експозиция”.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 91/322/ЕИО е съредоточено в Наредба № 13 от 30.12.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 8 от 2004 г. – в сила от 31.01.2005 г., изм. и доп.).

С чл. 4 във връзка с чл. 3, ал. 1 от Директива 2000/39/ЕО е отменена, считано от 31.12.2001 г., Директива 96/94/ЕО на Комисията от 18.12.1996 г. относно установяване на Втори списък на препоръчителни гранични стойности за прилагане на Директива 80/1107/ЕИО на Съвета относно защита на работещите от рискове, свързани с експозицията им на химични, физични и биологични агенти на работа (ОВ L 338, 28.12.1996 г.). Могат да бъдат посочени следните правни мерки за опазване на работната среда от вредното въздействие на химичните агенти по директивата:

1) одобряване на препоръчителни гранични стойности на Общността спрямо определени химични агенти в работната среда съгласно приложението към директивата (чл. 1);

2) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си гранични стойности за химичните агенти в работната среда,

¹⁸ Вж. напр. за повече подробности относно Директива 83/477/ЕИО, **Haigh, N.** EEC Environmental Policy & Britain. Glasgow, 1990, p. 283 – 284. Във връзка със съдебната практика, свързана с прилагането на тази директива може да се посочи Дело № C-240/89 *Комисията на Европейските общности срещу Република Италия* [1990] ECR I-4327 [Решение на Съда от 13.12.1990 г.].

изброени в приложението към директивата, отчитайки граничните стойности на равнище ЕО (чл. 2);

3) установяване на задължение за тези държави да информират Комисията относно текста на приетите разпоредби от националното законодателство, свързани с предмета на тази директива (чл. 3, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурира едно приложение, озаглавено “Препоръчителни гранични стойности на експозиция при работа”.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 2000/39/ЕО е съсредоточено в Наредба № 13 от 30.12.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 8 от 2004 г. – в сила от 31.01.2005 г., изм. и доп.).

В Директива 2006/15/ЕО са уредени следните правни мерки за опазване на работната среда от вредното въздействие на химичните агенти:

1) одобряване на Втори списък на препоръчителни гранични стойности на Общността спрямо определени химични агенти в работната среда съгласно приложението към директивата (чл. 1);

2) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си гранични стойности за химичните агенти в работната среда, изброени в приложението към директивата, отчитайки граничните стойности на равнище ЕО (чл. 2);

3) установяване на задължение за тези държави да информират Комисията относно текста на приетите разпоредби от националното законодателство, свързани с предмета на тази директива (чл. 4, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурира едно приложение, озаглавено “Препоръчителни гранични стойности на експозиция при работа”.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 2006/15/ЕО е съсредоточено в Наредба № 13 от 30.12.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 8 от 2004 г. – в сила от 31.01.2005 г., изм. и доп.).

Основната цел на Директива 1999/92/ЕО е да регламентира минимални изисквания за защита на безопасността и здравето на работещите и на работната среда от потенциален риск от експлозии (чл. 1, ал. 1). От приложното ѝ поле са изключени: а) местата, които се използват пряко за или по време на медицинско лечение на пациенти; б) употребата на апаратура, изгаряща газообразни горива; в) производството, използването, складирането и превоза на експлозивни или химически неустойчиви вещества; г) минно-добивната промишленост; д) използването на наземни, водни и въздушни транспортни средства, за които се прилагат международни споразумения (чл. 1, ал. 2). Правното понятие “експлозивна атмосфера” е дефинирано в чл. 2, където е указано, че това е “смесване с въздуха, при атмосферни условия, на възпламеними вещества под формата на газове, пари, аерозол или прах, в които след възникване на запалване, горенето се разпространява по цялата негоряща смес”. Могат да бъ-

дат посочени следните правни мерки за опазване на работната среда от вредното въздействие на химичните вещества по директивата:

1) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работодателя по осигуряване на безопасна работна среда при работа с потенциално експлозивни атмосфери (чл. 3 – 9).

Те се отнасят до: а) предотваряването на- и защитата от експлозии (чл. 4); б) оценката на рисковете от експлозия (чл. 4); в) предприемането на необходимите мерки за осигуряване на здравословна работна среда и упражняването на надзор върху техническата безопасност на работното оборудване (чл. 5); г) задължението за координация, когато присъстват работници от няколко предприятия (чл. 6); д) класификация на местата за работа, където могат да възникнат експлозии (чл. 7); е) инструкцията за защита от експлозии (чл. 8); и ж) специалните изисквания за работното оборудване и работните места (чл. 9);

2) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да извършват изменения и допълнения в приложенията към директивата, детерминирани от развитието на техническия прогрес и международното право в тази област (чл. 10);

3) установяване на задължение за Комисията за разработи наръчник на положителните практики с необвързващ характер (чл. 11);

4) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си предоставяне на информация на работодателите относно наръчника на положителните практики (чл. 12);

5) установяване на задължение за тези държави да информират Комисията относно текста на приетите разпоредби от националното законодателство, свързани с предмета на директивата (чл. 13, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурират 3 приложения, а именно: Приложение I. Класификация на местата, където е възможно възникването на експлозивни атмосфери; Приложение II. (ненаименовано), отнасящо се до минималните изисквания за подобряване на защитата на безопасността и здравето на работещите при работа в среда с потенциален риск от експлозия и критериите за избор на оборудване и защитни системи; Приложение III. (ненаименовано), отнасящо се до предупредителните знаци за места, където може да възникне експлозия по чл. 7, ал. 3.

Българското законодателство, въвеждащо Директива 1999/92/ЕО е съсредоточено в Наредба № 11 от 27.12.2004 г. за минималните изисквания за осигуряване на безопасността и здравето на работещите при потенциален риск от експлозивна атмосфера, издадена от министъра на труда и социалната политика (ДВ, бр. 6 от 2005 г.).

С чл. 20 от Директива 2004/37/ЕО е отменена Директива 90/394/ЕИО на Съвета от 28.06.1990 г. относно защита на работещите от рискове, свързани с експозицията им на канцерогени при работа (Шеста индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 196, 26.07.1990 г., изм. и доп.). Основната цел на разглежданата директива е осигуряване на защита на здравето и безопасността на работещите от рискове, свързани с експозицията им на карциногени и мутагени при работа, включително установяването на

минимални изисквания в тази област (чл. 1, ал. 1). От приложното ѝ поле е изключена радиационната защита на работещите (чл. 1, ал. 2). Могат да бъдат отбелязани следните правни мерки за опазване на работната среда от вредното въздействие на карциногените и мутагените по директивата:

1) установяване на специални правила, свързани с определянето и оценката на риска от вредното въздействие на карциногените и мутагените при работа (чл. 3);

2) установяване на специални правила относно задълженията на работодателя по осигуряване на безопасна работна среда при работа с карциногени и мутагени (чл. 4 – 13).

Те се отнасят до: а) ограничаването на употребата и преместването на карциногените и мутагените при работа (чл. 4); б) предотвратяването и ограничаването на експозицията на работещите на карциногени и мутагени (чл. 5); в) информацията, предоставяна на компетентния орган (чл. 6); г) непредвидената експозиция на карциногени и мутагени при работа (чл. 7); д) предвидимата експозиция на карциногени и мутагени при работа (чл. 8); е) достъпа до рисковите работни зони (чл. 9); ж) хигиенната и индивидуалната защита на здравето и безопасността на работещите (чл. 10); з) информацията и обучението на работещите с карциногени и мутагени (чл. 11); и) информирането на работещите с карциногени и мутагени (чл. 12); й) консултациите с- и участието на работещите (чл. 13);

3) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си упражняването на здравен контрол върху работещите с карциногени и мутагени, базиран на оценката на риска по чл. 3 (чл. 14);

4) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си съхраняване на медицинските документи в разглежданата област поне за 40-годишен период (чл. 15);

5) определяне на пределно допустими норми (“гранични стойности”) за наличие на карциногени и мутагени в работната среда съгласно приложение III към директивата (чл. 16);

6) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да извършват изменения и допълнения в приложенията към директивата, детерминирани от развитието на техническия прогрес и международното право в тази област (чл. 17);

7) учредяване на право на Комисията на достъп до информацията по чл. 14 от компетентните национални органи на страните-членки (чл. 18);

8) установяване на задължение за тези държави да информират Комисията относно приетите разпоредби от националното право, свързани с предмета на директивата (чл. 19).

Към разглежданата директива фигурират 5 приложения, а именно: Приложение I. Списък на вещества, препарати и процеси; Приложение II. Практически указания за контрол върху здравето на работещите (чл. 14, ал. 7); Приложение III. Гранични стойности и други, свързани с тях разпоредби (чл. 16); Приложение IV. (ненаименовано) в 2 части: Част А. Отменена директива и нейните последващи изменения; Част В. Крайни срокове за въвеждане в националното право; Приложение V. Таблица на съотношението.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 2004/37/ЕО е съсредоточено в Наредба № 13 от 30.12.2003 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 8 от 2004 г. – в сила от 31.01.2005 г., изм. и доп.).

II.2.3. Опазване на работната среда от вредното въздействие на биологичните агенти

В тази насока е приета само една директива, а именно Директива 2000/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18.09.2000 г. относно защита на работниците от рискове, свързани с експозиция на биологични агенти при работа (Седма индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 262, 17.10.2000 г.). С чл. 21 от нея е отменена Директива 90/679/ЕИО на Съвета от 26.11.1990 г., носеща същото наименование (ОВ L 374, 31.12.1990 г., изм. и доп.). Би могло да се поддържа становището, че разглежданата директива може да бъде отнесена в по-голяма степен към трудовото, отколкото към екологичното законодателство на ЕС. Въпреки това тя се посочва с оглед на систематизацията на разглежданата материя и поради косвеното ѝ значение за правния режим на биотехнологиите. Основната цел на разглежданата директивата е осигуряване на закрилата на здравето и на безопасността на работещите от рискове, произтичащи от експозицията им (т. е. подлагането им на въздействие – бел. авт.) на биологични агенти при работа, чрез установяване на т. нар. “минимални нормативи” (в смисъл на изисквания, условия – бел. авт.) (чл. 1). Правното понятие “биологични агенти” е дефинирано в чл. 2, изр. първо, буква “а”, където е указано, че това са “микроорганизми, включително тези, които са генетично модифицирани, клетъчни култури и човешки вътрешни паразити, които могат да предизвикат каквато и да било инфекция, алергия или токсичност”. Могат да бъдат отбелязани следните правни мерки за защита на работната среда и човешкото здраве при работа с т. нар. “биологични агенти” по тази директива:

1) класифициране на биологичните агенти в 4 “рискови групи” в зависимост от равнището на риска спрямо човешкото здраве (чл. 2, изр. второ);

2) установяване на специални правила относно определянето и оценката на риска (чл. 3).

Сред тях могат да бъдат изтъкнати: а) приложимост на директивата по отношение на дейности, при които работещите са или потенциално могат да са експонирани на биологични агенти при работа (ал. 1); б) задължение за работодателя да осигури възможността за оценка на риска за здравето на работещите при дейности, които могат да предизвикат такъв риск при експонирането им на биологични агенти, както и да предоставя съответната информация за тази оценка на компетентния орган, при поискване (ал. 2); в) лимитативно изброяване на реквизитите на информацията по ал. 2 (ал. 3);

3) очертаване на приложимостта на отделни разпоредби на директивата в зависимост от резултата от оценката на риска (чл. 4);

4) установяване на специални правила, свързани със специфичните задължения на работодателя (чл. 5 – 13).

Сред тях могат да бъдат посочени следните негови задължения: а) за замяна на определен биологичен агент с друг, по-малко опасен, за да се избегне вредоносното му въздействие върху здравето на работещите (чл. 5); б) за ограничаване на равнището на риска за здравето на работещите при работа с биологични агенти (чл. 6); в) за предоставяне на определена информация на компетентния орган, при поискване, свързана с характера на работата, броя на експонираните работещи, резултата от оценката на риска, отговорните лица за безопасността на труда и плана за действие при извънредна ситуация (чл. 7); г) за осигуряване на хигиена и безопасност на труда на работното място, включително специално работно облекло (чл. 8); д) за провеждане на обучение и предоставяне на информация на работещите относно риска от експонирането им на биологични агенти при работа (чл. 9); е) за предоставяне на специфична информация на работещите, включително за издадените “писмени инструкции” в разглежданата област и уведомяване за аварии и инциденти, свързани с биологичните агенти (чл. 10); ж) за съставяне на списък на работещите, експонирани на биологични агенти от рискови групи 3 и 4 (т. е. най-опасните за тяхното здраве – бел. авт.) и за осигуряване на достъпа до него на компетентния орган и съответния лекар (чл. 11); з) за осигуряване на консултации с работещите или техни представители по въпроси, свързани с предмета на директивата (чл. 12); и) за уведомяване на компетентния орган преди започването на съответната дейност с биологични агенти, както и при съществена промяна в дейността с тях (чл. 13);

5) установяване на специални правила относно надзора върху здравето на работещите при работа с биологични агенти, включващи напр. водене на медицинска документация, достъп на работещите до нея и уведомяване на компетентния орган в случай на заболявания или смърт (чл. 14);

6) установяване на здравни и ветеринарни изисквания, различни от диагностичните лаборатории (чл. 15);

7) установяване на специални правила, свързани с промишлени дейности, лаборатории и стаи за животни (чл. 16);

8) установяване на право на Комисията на достъп до информацията по чл. 14, ал. 9 за случаите на заболявания и смърт при работа с биологични агенти (чл. 17);

9) установяване на задължение за страните-членки да се базират на класификацията на Общността по чл. 2, изр. второ при разработването на националните класификации на рисковите групи на биологичните агенти (чл. 18);

10) установяване на правна възможност за адаптиране на приложенията на директивата към техническия прогрес (чл. 19);

11) установяване на задължение за държавите-членки да информират Комисията относно разпоредбите на националните нормативни актове, свързани с предмета на директивата (чл. 20).

Към разглежданата директива фигурират 9 приложения, озаглавени както следва: Приложение I. Инструктивен списък на дейностите; Приложение II.

Знак за биологична опасност; Приложение III. Класификация на Общността; Приложение IV. Практически препоръки за надзора върху здравето на работещите; Приложение V. Насоки относно мерките за ограничаване на въздействието и за нивата на ограниченията; Приложение VI. Ограничения спрямо промишлени дейности; Приложение VII. Препоръчителен кодекс на практиката по ваксиниране; Приложение VIII. ненаименовано, подразделено на две части – Част А. Отменени директиви и съответните им изменения (по чл. 21); Част Б. Крайни срокове за въвеждане в националното право; Приложение IX. Таблица на съответствието.

Сред кръга на българските нормативни актове, въвеждащи Директива 2000/54/ЕО трябва да бъдат изгъкнати Наредба № 4 от 14.10.2002 г. за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на биологични агенти при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 105 от 2002 г. – в сила от 9.02.2003 г.) и Наредба № 5 от 11.05.1999 г. за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 47 от 1999 г.).

II.2.4. Опазване на работната среда от вредното въздействие на йонизиращата радиация

Въпреки, че йонизиращата радиация по същество е физически фактор на работната (респ. околната) среда, правният режим на защитата срещу вредното ѝ въздействие по традиция се урежда и разглежда самостоятелно. Обществени отношения, свързани, от една страна, със защитата срещу вредното въздействие на йонизиращата радиация, а от друга страна, с нейното използване за стопански цели са предмет на правно регулиране от нормите на трудовото, екологичното или атомното законодателство в зависимост от спецификата на обекта на правна защита (т. е. съответно здравето и безопасността на работещите, околната среда или развитието на атомната енергетика). По-долу ще бъдат разгледани накратко някои правни актове в тази насока, приети от институциите на ЕОАЕ. Във връзка с това могат да бъдат посочени следните три директиви: Директива 90/641/ЕОАЕ на Съвета от 4.12.1990 г. относно оперативна защита на работещите на открито, подложени на риска от йонизираща радиация при техните дейности в контролирани райони (ОВ L 349, 13.12.1990 г.), Директива 97/43/ЕОАЕ на Съвета от 30.06.1997 г. относно защита на здравето на гражданите от опасностите на йонизиращата радиация във връзка с медицинското обслужване, и за отмяна на Директива 84/466/ЕОАЕ (ОВ L 180, 9.07.1997 г.) и Директива 2006/25/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5.04.2006 г. относно минималните изисквания за здраве и безопасност, свързани с експозицията на работещите на рискове от физични агенти (изкуствени оптични лъчения) (Деветнадесета специална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 114, 27.04.2006 г., изм. и доп.).

Директива 90/641/ЕОАЕ може да бъде отнесена както към атомното, така и към трудовото законодателство на ЕС. Основната ѝ цел е да допълни

изискванията на Директива 80/836/ЕОАЕ (отм.)¹⁹ по отношение на подобряването на радиационната защита на работещите на открито в контролирани райони (чл. 1). Могат да бъдат отбелязани следните правни мерки за защита на здравето и околната среда от радиоактивно замърсяване по директивата:

1) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си извършването на докладване и издаването на разрешителни за дейности, засягащи здравето на работещите на открито с оглед на риска от йонизираща радиация в контролирани райони (чл. 3);

2) установяване на задължение за държавите-членки да регламентират в законодателството си извършването на радиологичен мониторинг (чл. 4);

3) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си предприемането, от лицето, извършващо дейности на открито, които създават радиационен риск за работещите, на редица превантивни мерки за неговото избягване, като предоставяне на информация, провеждане на специализирано обучение, мониторинг на работната среда и др. (чл. 5);

4) установяване на задължение за държавите-членки да регламентират в законодателството си осигуряването на радиационна защита на работещите на открито от оператора на съответните инсталации и съоръжения (чл. 6);

5) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си задължение за работещите на открито в контролирани райони да дадат своя принос в осигуряването на радиационната им защита, доколкото това е практически възможно, чрез участие в системата за радиологичен мониторинг (чл. 7);

6) установяване на задължение за държавите-членки да информират Комисията относно “основните” разпоредби от националното си законодателство, свързани с предмета на тази директива (чл. 8, ал. 3).

Към разглежданата директива фигурират 2 приложения, озаглавени както следва: Приложение I. Основни правила за мрежите и личните документи по чл. 4, ал. 2; Приложение II. Допълнителни правила спрямо тези по приложение I относно документа за личен радиологичен мониторинг.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 90/641/ЕОАЕ е съсредоточено в Наредба № 32 от 7.11.2005 г. за условията и реда за извършване на индивидуален дозиметричен контрол на лицата, работещи с източници на йонизиращи лъчения, издадена от министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 91 от 2005 г.).

С чл. 15 от Директива 97/43/ЕО е отменена, считано от 13.05.2000 г., Директива 84/466/ЕОАЕ на Съвета от 3.09.1984 г. относно установяване на основни мерки за радиационна защита на лицата, подложени на медицински преглед или лечение (ОВ L 265, 5.10.1984 г.). Същевременно с разглежданата директива се допълват изискванията на Директива 96/29/ЕОАЕ по отношение

¹⁹ Става дума за Директива 80/836/ЕОАЕ на Съвета от 15.07.1980 г. за допълнение на Директиви [(ЕОАЕ) на Съвета от 2.02.1959 г.] относно установяване на основни стандарти за защита на здравето на работещите и населението от опасности, произтичащи от йонизиращата радиация (ОВ L 246, 17.09.1980 г. – отм. с чл. 56 от Директива 96/29/ЕОАЕ).

на експозицията (подлагането на облъчване) на населението на йонизираща радиация при медицинското обслужване (чл. 1). Могат да бъдат изтъкнати следните правни мерки за защита на човешкото здраве и околната среда от радио-активно замърсяване по директивата:

1) установяване на специални правила, свързани с допустимостта на подлагането на облъчване на населението при медицинско обслужване (чл. 3);

2) установяване на специални правила относно оптимизацията (подобряването) на радиационната защита на населението при медицинско обслужване (чл. 4);

3) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си осигуряването, от съответното медицинско заведение, на радиационна защита на населението при експозиция на йонизираща радиация по време на медицинското обслужване (чл. 5);

4) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си воденето на съответната радиологична медицинска документация (чл. 6);

5) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си извършването на радиологично теоретико-практическо обучение на съответните лица (чл. 7);

6) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си поддържането в техническа изправност на съответното радиологично оборудване, използвано за медицински цели (чл. 8);

7) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си провеждането на специализирани курсове за квалификация на кадрите с оглед на подобряване ефективността на радиационната защита на населението при медицинско обслужване (чл. 9);

8) установяване на специални правила, свързани със специализираната радиационна защита при бременност и кърмене на бебета (чл. 10);

9) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си превантивни мерки срещу потенциалната експозиция на гражданите на йонизиращата радиация при медицинско обслужване (чл. 11);

10) установяване на задължение за държавите-членки да уредят в законодателството си извършването на оценка на дозата на облъчване на населението при медицинско обслужване (чл. 12);

11) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си упражняването на контрол за спазване на изискванията на директивата (чл. 13);

12) установяване на задължение за тези държави да информират Комисията относно текста на “основните” си нормативни актове, приети за въвеждане на тази директива (чл. 14, ал. 2).

Българско законодателство, въвеждащо Директива 97/43/ЕОАЕ е съсредоточено в Наредба № 30 от 31.10.2005 г. за условията и реда за осигуряване защита на лицата при медицинско облъчване, издадена от министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 91 от 2005 г.).

Основната цел на Директива 2006/25/ЕО е определянето на минимални изисквания за защита на работещите от рискове за тяхното здраве, по-специално за очите и кожата, и безопасността им, които произтичат или могат да произтичат от експозицията им на изкуствени оптични лъчения при работа (по арг. от чл. 1). В чл. 2 фигурират редица дефиниции на правни понятия, сред които е необходимо да бъдат споменати: “оптични лъчения” са всички електромагнитни лъчения с дължина на вълната между 100 nm и 1 mm. Спектърът на оптичните лъчения се разделя на ултравиолетови лъчения, видими лъчения и инфрачервени лъчения” (б. “а”); “лазерни лъчения” са оптични лъчения от лазер” (б. “в”); “некохерентни лъчения” са оптични лъчения извън лазерните лъчения” (б. “г”). Могат да бъдат отбелязани следните правни мерки за защита на човешкото здраве и работната среда от радиоактивно замърсяване (в случая – от вредното въздействие на физичните агенти – изкуствените оптични лъчения – бел. авт.) по директивата:

1) установяване на пределно допустими норми (“гранични стойности”) на експозиция на работещите на изкуствени оптични лъчения (чл. 3).

Те се подразделят на две основни групи: а) норми за експозицията им на некохерентни оптични лъчения, съгласно приложение I към директивата (ал. 1); и б) норми за експозицията им на лазерни лъчения съгласно приложение II към нея (ал. 2);

2) установяване на специални правила, свързани със задълженията на работодателите по защита на работещите от вредното въздействие на изкуствените оптични лъчения (чл. 4 – 7).

Те се отнасят до: а) определянето на експозицията и оценката на риска (чл. 4); б) избягването или намаляването на рисковете за здравето и безопасността на работещите от това вредно въздействие чрез разработване на специфични планове за действие (чл. 5); в) информирането и обучението на работещите (чл. 6); и г) консултирането със и участието на работещите относно предприеманите мерки по защита на тяхното здраве и безопасност в разглежданата област, като в тази насока е налице препращане към Директива 89/391/ЕИО (чл. 7);

3) установяване на задължение за страните-членки да уредят в законодателството си наблюдение на здравословното състояние на работещите (чл. 8).

То се отнася до провеждането на медицински прегледи и поддържането на “здравно досие” на всеки работещ в такава специфична работна среда;

4) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си санкции за нарушаване на транспонираните в него изисквания на разглежданата директива, които трябва да бъдат ефективни, съразмерни и възпиращи (чл. 9);

5) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да внасят изменения и допълнения в тази директива, свързани с развитието на техническия прогрес (чл. 10);

6) установяване на правна възможност за Комисията да се подпомага в дейността си по прилагане на директивата от комитета по чл. 17 от Директива 89/391/ЕИО с консултативни функции спрямо нея (чл. 11);

7) установяване на задължение за държавите-членки да представят на Комисията на всеки 5 години доклад за прилагането на тази директива (чл. 12);

8) установяване на задължение за Комисията да изготви “практическо ръководство” за прилагане на членове 4 и 5 и приложения I и II от разглежданата директива (чл. 13);

9) установяване на задължение за страните-членки да информират Комисията относно текста на разпоредбите от националното им законодателство, с които се въвежда директивата (чл. 14, ал. 2).

Към разглежданата директива фигурират 2 приложения, озаглавени както следва: Приложение I. Некохерентни оптични лъчения; Приложение II. Лазерни оптични лъчения.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 2006/25/ЕО е съсредоточено в Наредба № 5 от 11.06.2010 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравето и безопасността на работещите при рискове, свързани с експозиция на изкуствени оптични лъчения, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (ДВ, бр. 49 от 2010 г.).

В областта на опазване на работната среда са приети и редица други правни актове на ЕС, главно с организационно-технически характер, които нямат непосредствено екологично значение, поради което по-долу те само ще бъдат изброени, но няма да бъдат разгледани. Става дума за: Директива 89/654/ЕИО на Съвета от 30.11.1989 г. относно минимални изисквания за безопасност и здраве на работното място (Първа индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 393, 30.12.1989 г., изм.)²⁰; Директива 89/655/ЕИО на Съвета от 30.11.1989 г. относно минимални изисквания за безопасност и здраве при използване на работно оборудване от работещите при работа (Втора индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 393, 30.12.1989 г., изм.)²¹; Директива 89/656/ЕИО на Съвета от 30.11.1989 г. относно минимални изисквания за безопасност и здраве на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място (Трета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 393, 30.12.1989 г.); Директива 90/269/ЕИО на Съвета относно минимални изисквания за безопасност и здраве при ръчна обработка на товари, при която е налице риск, по-специално от нараняване на гърба на работещите (Четвърта индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 156, 21.06.1990 г.); Директива 90/270/ЕИО на Съвета

²⁰ Директивата е въведена в българското законодателство с Наредба № 7 от 23.03.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г., изм. и доп.).

²¹ Директивата е въведена в българското законодателство с Наредба № 7 от 23.03.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г., изм. и доп.).

относно минимални изисквания за безопасност и здраве при работа с екранно оборудване (Пета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 156, 21.06.1990 г.); Директива 92/29/ЕИО на Съвета от 31.03.1992 г. относно минимални изисквания за безопасност и здраве за подобряване на медицинското обслужване на борда на плавателни съдове (ОВ L 113, 30.04.1992 г.); Директива 92/57/ЕИО на Съвета от 24.06.1992 г. относно прилагане на минимални изисквания за безопасност и здраве във временни или подвижни строителни участъци (Осма индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 245, 26.08.1992 г.); Директива 92/58/ЕИО на Съвета от 24.06.1992 г. относно минимални изисквания за осигуряване на знаци за безопасност и/или здраве при работа (Девета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 245, 26.08.1992 г.)²²; Директива 92/91/ЕИО на Съвета от 3.11.1992 г. относно минимални изисквания за подобряване на опазването на безопасността и здравето на работещите в отрасли, свързани с рудодобива чрез сондиране участъци (Единадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 348, 28.11.1992 г.); Директива 92/104/ЕИО на Съвета от 3.12.1992 г. относно минимални изисквания за подобряване на опазването на безопасността и здравето на работещите в отрасли, свързани с рудодобива по открит и подземен начин (Дванадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 404, 31.12.1992 г.)²³; Директива 93/103/ЕО на Съвета от 23.11.1993 г. относно минимални изисквания за безопасност и здраве при работа на борда на риболовни кораби (Тринадесета индивидуална директива по чл. 16, ал. 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 307, 13.12.1993 г.) и Директива 2010/32/ЕО на Съвета от 10.05.2010 г. относно прилагане на Рамковото споразумение за превенция на нараняванията с остри предмети в сектора на здравеопазването и болниците, сключено между NOSPEEM и EPSU (ОВ L 134, 1.06.2010 г.)²⁴.

²² Директивата е въведена в българското законодателство с Наредба № РД-07/8 от 20.12.2008 г. за минималните изисквания за знаци и сигнали за безопасност и/или здраве при работа, издадена от министъра на труда и социалната политика, министъра на извънредните ситуации и министъра на вътрешните работи (ДВ, бр. 3 от 2009 г.).

²³ Директивата е въведена в българското законодателство с Наредба № 9 от 16.12.1997 г. за общи правила за управление на дейността по осигуряване на безопасността и опазване здравето на работещите в мините, издадена от министъра на труда и социалната политика (ДВ, бр. 123 от 1997 г. – в сила от 1.01.1998 г., изм.).

²⁴ Аббревиатурата “NOSPEEM” означава в превод “Европейска асоциация на работодателите в сектора на здравеопазването и болниците”, а аббревиатурата “EPSU” – “Европейска синдикална организация в сектора на обществените услуги”. Това споразумение е сключено в гр. Брюксел на 17.07.2009 г.

Заклучение

Накрая, в резултат на разгледаната по-горе правна уредба могат да бъдат направени някои по-обща изводи и препоръки.

1. Българското законодателство в областта на опазване на работната среда в по-голямата си част успешно е сближено с правото на ЕС. Все още трябва да се направят усилия в тази насока обаче, по отношение на Директива 2004/40/ЕО.

2. Не само съгласно българското, но и съгласно европейското трудово право, задължението по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд лежи върху работодателя. Неговата реализация е обусловена от развитието на научно-техническия прогрес.

3. Процесът на сближаване на българското с европейското право в разглежданата област предполага ефективното сътрудничество на учени и практикуващи специалисти от различни области на науката и социалната практика.

РЕЗЮМЕ

Данное научное исследование посвящено проблемам, связанным с эколого-правовым аспектам охраны рабочей среды по праву Европейского союза (ЕС), а так же и со сближением болгарского законодательства с европейским правом. Их актуальность обусловлена обязанностями Болгарии выполнять требований законодательства ЕС в этой области. Внимание направлено на 2 группы проблем: а) эколого-правовая охрана рабочей среды по первичному праву ЕС, и б) эколого-правовая охрана рабочей среды по вторичному праву ЕС. В заключении сделаны некоторые более общие выводы и рекомендации из рассмотренной правовой регламентации ЕС.

SUMMARY

This scientific study is dedicated to problems related to the environmental law aspects for the protection of working environment under the Law of the European Union (EU) as well as the approximation of the Bulgarian legislation with the European law. Their actuality is determined to duties of Bulgaria to fulfill the requirements of the EU legislation in this field. The attention is paid to two groups of problems: a) environmental law protection of the working environment under primary law of the EU; b) environmental law protection of the working environment under secondary law of the EU. Finally some general conclusions and recommendations are given from the examined EU regulation.